

TIMMERMAN MED KÄNSLA FÖR NATUREN

Hur bygger man ett modernt timmerhus som håller för väder och vind? Går det verkligen att bygga hållbara timmerhus av björk? *Kloka hem* fick följa med en timmerman som bygger hus av vad naturen erbjuder och fick svaren på alla sina frågor.

Text YVONNE PERKINS & MARIA BLOCK Foto GUNILLA WELIN

Johan Edström är timmerman och uppvuxen i norra Sverige med skogen tätt inpå. Sedan ett 15-tal år lever han med sin familj och har vidunderlig utsikt mot fjäll och naturreservat mellan Tärnaby och Hemavan. Här växer mest björk innan trädgränsen är nådd och kalvfället tar vid.

På tomten står flera av Johans rustika byggen som skapats av vad naturen bjuder, bland annat en bastu med milsvid utsikt mot bergen. Björkveden är dekorativt staplad utanför dörren, så att det är lätt att sträcka sig ut från bastubadet och ta in ny ved till kaminen. Skiffersten från den egna tomten har använts till eldskydd.

Ett annat litet hus används som vedbod och är byggt i stort sett utan spik eller skruv. Den breda dörren sitter fast och öppnas och stängs genom ett gediget gångjärn av trä. Handtag och låsning är också tillverkat av trä. Johan gillar att roa sig med udda skapelser av sitt favoritmaterial. På baksidan av familjens boningshus står en ovanlig kompost. Av trä förstås.

En biltur bort utför Johan ett stort timmerhusbygge där han bearbetar varje stock för sig. Stockarna väljs noga ut och anpassas på plats. Som drev mellan timmervarven används lin. Timret har fått gråna utomhus innan det används. Det ger en utsökt patina i vackra nyanser av grått som finns där från dag ett när beställarna flyttar in. Timmerytorna ska vara fullt synliga både interiört och exteriört och några tavlor kommer knappast att behövas för att göra interiören vackrare.

Nu är det dags att bygga loft och fylla på med de sista varven timmer. De översta timmerstockarna skyddas under byggtiden med breda remsor av plast. I övrigt kan stommen stå utsatt för väder och vind länge utan att ta skada.

Trä är Johan Edströms liv. Han varvar anställning som slöjd-lärare i grundskolan med arbete som timmerman. Inspirationen kommer från traditionellt timmerhusbyggande, hur tidiga bosät-tare på 1800-talet i trakten valde att bygga. De hade inte tid att tänka så mycket på utstuderade detaljer då det gällde att få famil-jen under tak snabbt och skydda dem från naturens tuffa förhål-

landen. Detta gav enkla byggnader, ofta byggda av björk eftersom det var långt till timmer från barrskog. De rakaste björkstam-marna fick utgöra material till husen. Många gånger tillverkades bara dörren av annat träslag.

Kan då verkligen björk duga till husbygge som ska hålla under många år?

– Som med så mycket annat trä så gäller det att björken ska kunna torka ut ordentligt efter att den blir blöt. Då kan det fungera väl, berättar Johan.

Han berättar villigt och med värme om hur man kan jobba med trä i olika sammanhang. Exempelvis hjälper han kunder att renovera gamla timrade hus som redan kan ha stått i mer än hundra år uppe på fjället. Det kan handla om att byta ut de nedersta varven med nytt timmer. Då lyfter han upp de övre timmerstock-arna med domkrafter för att frilägga och ersätta de undre lagren.

Förutom eget byggande håller Johan Edström även timmerbygg-kurser som bland annat Storumans kommun och länsstyrelsen stöder ekonomiskt. På familjen Edströms tomt står just nu en

liten byggnad som har blivit till under ett kurstillfälle, men den ska snart flyttas in till Tärnaby. Kvar att göra är att skydda huset med ett torvtak, enligt tradition. Vid modernt timmerbyggnande används ofta tätskikt i form av underlagstäckning och ovanpå det så kallade platon-mattor, svarta plastskivor med knoppstruktur. Överst läggs torven och ibland även ett skikt med björknäver längst ut vid takkant mellan tätskikt och torv för att det ska likna traditionellt byggande.

– Här ska det istället läggas björknäver som tätskikt över hela taket, som man gjorde förr, berättar Johan och visar en pall med stora björknäver-flak, cirka en halv kvadratmeter var.

De är levererade från Ryssland eftersom björknävern därifrån ofta är robustare än den nordiska näver som går att få tag på. Stugan ska få två lager näver. Brukligt är att ha minst tre. På gamla hus i Norge har man funnit upp till nio lager med björknäver för att skydda riktigt ordentligt mot nederbörd och blöta. Näver-flaken läggs med yttersidan av barken nedåt eftersom de lätt

” Här ska det läggas björknäver som tätskikt över hela taket, som man gjorde förr.

krullar ihop sig när de torkar annars. När den tunga torven läggs ovanpå motverkas den rörelsen.

Torven till hustak kan Johan hämta i kvadratiske bitar från sin skogsmark och han tar så stora stycken som han orkar bära. Högst upp vid nocken ska torven gärna läggas som ett extra tjockt lager för att inte dras ner längs med takets fall. Efter hand kan små björkar komma att slå rot på torvtak och börja växa. Det ser ganska rart ut, men träden måste tas bort innan rötterna börjar skada tätskikten i konstruktionen.

Johan Edströms arbetsuppgifter spänner från stora byggnader till små ting. I vedboden står tre grövre björkstamsbitar med vrilar. En vril, även kallad masurknöl, är en sällsynt utväxt på träd där träfibrerna går åt olika håll istället för i en och samma riktning. Det gör att det som tillverkas av dem håller samman utan att spricka.

Johan har särskilt tagit hand om björkvrilarna för att vid tillfälle tillverka exempelvis mjukt rundade kåsor, utsökt dekorerade med inslag av renhorn. Stora hus och små ting. Det är trä som gäller. ●

FAKTA: TIMMERKURSER

Gå en kurs och lär dig grunderna i att timra.

- Timmerhus och hantverk, Lappland
- Gränsforsbruk, Bergsjö
- Fursteli Gård, Brunflo
- Sjöviks folkhögskola, Avesta
- Timringskurs, Boden